

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Literatura pro vyšší gymnázium
Název učebního materiálu:	Počátky písemnictví na našem území
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_CJ0309
Vyučovací předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	1. ročník čtyřletého gymnázia, 5. ročník osmiletého gymnázia
Autor:	Mgr. Libuše Chudobová
Datum vytvoření:	30. 4. 2014
Datum ověření ve výuce:	2. 5. 2014
Druh učebního materiálu:	pracovní list
Očekávaný výstup:	Student chápe specifika jazykové posloupnosti v souvislosti s počátky písemnictví na našem území, dokáže charakterizovat literární žánry typické pro toto období, a to včetně příkladů.
Metodické poznámky:	Pracovní list je možné využít k samostatné práci, práci ve dvojicích, či ke skupinové práci.

POČÁTKY PÍSEMNICTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ

1.

*Jsem předzpěv k svatému evangeliu.
Jak dříve předpověděli proroci,
Kristus přichází shromáždit národy,
neboť jsou světlem tohoto světa.
Splnilo si to v tisíciletí tomto sedmém.
Oni totiž řekli: Slepí prohlédnou
a hluchí uslyší slovo Písma.
Neboť jest třeba poznati Boha.
9 Proto slyšte, Slované, toto:
(...)*

*slyšte, všechen lide slovanský,
slyšte Slovo, přišlo od Boha,
slovo krmící lidské duše,
slovo posilující srdce i rozum,
27 slovo toto, připravující k poznání Boha.
Jako bez světla se nepotěší
oko patřící na všechno stvoření boží,
nýbrž vše není ani krásné ani viditelné,
tak je to i s každou duší bez knih,
jež nezná zákona božího.*

22 slyšte nyní svým rozumem,

Doplň název díla a jméno autora, dobu vzniku a jazyk, kterým bylo napsáno. Jaká je hlavní myšlenka uvedené ukázky?

2. Najdi v textu: anaforu (podtrhni) a charakterizuj

personifikaci (označ) a charakterizuj

3. Život a umučení svatého _____ a jeho báby svaté _____ (kolem r. 993)

Počíná se život a umučení sv. _____ a sv. _____, báby jeho. Přeblaženému Pánu, svatě boží církve pražské druhému biskupu Vojtěchovi bratr nejpokornější a ani názvu posledního ze všech mnichů nezasluhující, křesťan toliko svým jménem _____, přeje v Kristu Ježíši, aby došel hojného a šťastného splnění svých modliteb.

Nyní Vás snažně prosím, slouvatný biskupe a nejdražší synovce, poněvadž jste mne nehodného přiměl k této práci, abyste mne podporoval modlitbami u společného našeho ochránce, aby on, jenž Vám dopomohl svými zásluhami dosáhnouti hodnosti biskupské, zatím co pro Vás v příštím životě získá u Krista Pána korunu slávy za užitek odevzdaný ze svěřených ovcí, mně ráčil vymoci aspoň odpuštění hříchů.

Doplň do textu vlastní jména.

Jak jinak bývá nazývána tato legenda? Jakým jazykem byla napsána?

Charakterizuj žánr. Kterých dalších českých osobností se týkaly naše nejstarší legendy? (uved' 2 příklady)

Na základě této ukázky uveď 3 rysy středověké literatury:

4. Která z ukázek pochází z Kosmovy a která z Dalimilovy kroniky? Pokus se obě kroniky z nejrůznějších hledisek porovnat. Charakterizuj žánr.

a) Tehdy Břetislav, z jinochů nejkrásnější a hrdina nejudatnější, slyše z mnohých vyprávění o neobyčejné kráse, ušlechtilosti a urozeném původu řečené dívky, nedovedl ovládnouti svého ducha a jal se v srdci přemýšleti, má-li se pokusiti unést ji mocí, či se o ni řádně ucházeti. Ale rozhodl se raději mužně jednati, nežli schýliti k pokorné službě štji. Neboť uvažoval o vrozené Němcům pýše, a jak vždy s nadutou domýšlivostí shlížejí na Slované a na jejich jazyk.

b) Libuše po krátké chvíli

*řekla: „Ač jste potupili
mne i vše, co bylo dříve,
myšlenky mé nejsou lstivé.*

*Jenom duše zlá a podlá
vlastní obci škodit hodlá.*

*Vždyť jen v pospolitém svazku
najde obec mír a lásku.“*

5.

*Pekař na duši nepomní;
řiedký se naň toho domní
jeho zlostí, což jma v sobě,
ježto jáz vypravím tobě.*

*Když on chce chleba napéci,
takto bude ženě říci:
„Ženo, když půjdeš na město,
dobudeš mi kvasnic v těsto,
ažť múky napytluji
a kvas v dieži přihotuji.“
Tuť jmu žena kvasnic přimcě,
dobyvši jich pod kraj hrncě;
a když těsto upravichu,
hrnec kvasnic v ňe nalichu,
umiesivše jidu k stolu,
chtítece obědvati spolu.
Žena pomeškavši vecě:
„Muži, těsto kynúti nechce;
musí více kvasnic býti,
tož bude těsto kynúti.“
A když po kvasnicě běžě,*

*přinesši i nali puol diežě.
Po obědě pec zapálichu,
k válení se pripravichu.
Ona vecě: „Muži, věz to,
když budeš váleti těsto,
by toho nezapominal,
žeš tři krošě za mieru dal;
padesát koláčiev z toho
naválěš, nebudeť mnoho.
Jmáš v těstě kvasnic třetinu,
tiem vyběřeš vši jistinu
a jiněť v zisku ostane,
což koli potom ostane.“
Když těch koláčiev napeku,
hned jě na město povleku;
ktož přijde kupovat k ňemu,
pekař bude říci jemu:
„Podťe sěm ke mně ktož ráčí,
zdeť jsú najvěščí koláči,
slaní, dobřě upečení
i na všem dobřě uděni.“
Desětkrát jím vrže vzhóru*

*řka: „Viz, kakt' jma pečenú kóru.“
A ktož těch koláčiev kúpí,
každý na své hoře vzúpi.
Nejeden sprostný sedláček
kúpí za halěř koláček,
nevěda jeho nevěry;
uzří v ňem přěhrozně diery,
přěkrojě jej na dvě čiesti,
až by veň vložil tři pěsti.*

*Takt' pekař sbožie dobývá,
žeť své koláčě nadýmá.
Věz to, pekaři všeliký,
že jmáš z toho hřiech veliký;
pro ty hubené kvasnicě
jsi otlúčen božieho lícě.
Pakli viec toho ostaneš,
tehdy se jemu dostaneš,
s nímž v nebesiech přěbývavě
budeš se věčně radujě.*

Popiš kompozici básně. Čím je charakteristická?

Do jakého souboru textů básně patří? Vysvětli termín v názvu.

Vysvětli úlohu přímých řečí v textu.

Urči rým a najdi (podtrhni) veršový přesah.

6. Vysvětli pojmy:

iniciála

iluminace

skriptoria

bohemika

glosy

makaronismy

ŘEŠENÍ:

1. Proglas – Konstantin – pol. 9. stol. – staroslověnština - s vírou se vám bude žít lépe

2.

Jsem předzpěv k svatému evangeliu.
Jak dříve předpověděli proroci,
Kristus přichází shromáždit národy,
neboť jsou světlem tohoto světa.
Splnilo si to v tisíciletí tomto sedmém.
Oni totiž řekli: Slepí prohlédnou
a hlouš uslyší slovo Pisma.
Neboť jest třeba poznati Boha.
9 Proto slyšte, Slované, toto:
(...)
22 slyšte nyní svým rozumem,

slyšte všechen lide slovanský,
slyšte Slovo, přišlo od Boha,
slovo krmící lidské duše,
slovo posilující srdce i rozum,
27 slovo toto, připravující k poznání Boha.
Jako bez světla se nepotěší
oko patřící na všechno stvoření boží,
nýbrž vše není ani krásné ani viditelné,
tak je to i s každou duší bez knih,
jež nezná zákona božího.

anafora – figura opakující slova na začátku po sobě jdoucích veršů

personifikace – druh metafory, kdy se neživým věcem přisuzují lidské vlastnosti

3. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily (kolem r. 993)

Počíná se život a umučení sv. Václava a sv. Ludmily, báby jeho. Přeblaženému Pánu, svatě boží církve pražské druhému biskupu Vojtěchovi bratr nejpokornější a ani názvu posledního ze všech mnichů nezasluhující, křesťan toliko svým jménem Kristinán, přeje v Kristu Ježíši, aby došel hojného a šťastného splnění svých modliteb.

- Kristiánova legenda – latinsky

- legenda – typický středověký epický žánr, který zachycuje život, skutky a mučednickou smrt svatých (Václav, Ludmila, Vojtěch, Prokop)

- anonymita, zlomkovitost, špatná datace

4. Kronika zachycuje a komentuje události tak, jak šly za sebou.

a) Kosmova kronika – psaná prózou, latinsky, z poč. 12. stol., straní Přemyslovcům, vytrřibený jazyk, rozdělena do 3 částí...

b) Kronika tak řečeného Dalimila – psaná česky, ve verších, z poč. 14. stol., silně protiněmecká...

5. - Úvod – seznámení s pekařem, stat' – seznámení s pekařovými praktikami, závěr – ještě není nic ztraceno, ještě se může pekař napravit a může být spasen

- Satiry Hradeckého rukopisu – Satiry o řemeslnících a konšelích

- pomáhají v orientaci, oživují text

- rým sdružený (aabb), přesah např.

zdeť jsú najvěščí koláči,

slaní, dobře upečení

i na všem dobře udění.“

Desětkrát jim vrže vzhóru

řka: „Viz, kakt jmá pečenú kóru.“

6. Hloubka vysvětlení základních pojmů souvisejících s tématem záleží na pedagogovi.